

Dr. sc. Petar Bačić, asistent
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

GLOBAL PERSPECTIVES ON CONSTITUTIONAL LAW
Edited by Vikram David Amar & Mark V. Tushnet Oxford University
Press 2009, p. 246

Ono što kod nas predstavljaju npr. zbornici radova sa znanstvenih skupova to u angloameričkoj literaturi postoji pod nazivom “reader” (čitanka, antologija) dakle skup autorskih tekstova koji se povezuju sa određenom aktualnom problematikom pojedine grane prava ili uopće s pravom u određenom trenutku života države i društva. Kad je riječ o proučavanju prava tijekom 20. stoljeća počesto se napominje kako su se upravo tijekom toga stoljeća istraživale mnoge velike sheme i ideje. Dakako, niz je takvih tema bilo otkriveno još mnogo ranije. Međutim, kako je juristička spekulacija upravo tijekom toga stoljeća počela sve potpunije obilježavati profesionalnu aktivnost to su svi oni koji su bili angažirani u svojoj profesiji – poput glosatora koji su se u svoje vrijeme pozivali na *Corpus Juris Civilis* – smatrali svojom dužnosti spominjati i veličati prošla vremena i doprinose. Da se je radilo na takav način bilo je savim razumljivo. Zapravo povijest je niz autora 20. stoljeća učila konceptualizaciji prava. Bilo bi čudno da svoju inspiraciju i tematiku nisu tražili i u prošlosti. Ipak, usprkos svemu bilo je velikih otkrića i originalnih doprinosa. Dakle, iako su pisci 20. stoljeća radili uz pomoć ideja svojih prethodnika ne bi se moglo kazati da nikada nisu stigli do nečega što je po svemu zanimljivo i značajno.

Na potonji nas zaključak upravo navodi ovaj zanimljivi zbornik radova kojega su priredili dvojica istaknutih suvremenih američkih profesora i pravnih pisaca *Vikram Amar* i *Mark Tushnet* od kojih je ovaj potonji posebno poznat u međunarodnim krugovima komparativnog ustavnog prava. Projekt nastajanja ovog izdanja povezan je s idejom da vodeći američki udžbenici (ustavnog) prava zapravo nisu nikada sadržavali značajnije izvore ili uputnice na inozemni pravno komparativni materijal koji bi studentima bio od velike pomoći u nastojanju da bolje razumiju legalne, kulturalne i historijske posebnosti drugih država i pravnih kultura i njihove razlike u odnosu na pravni poredak Sjedinjenih Američkih Država. Iako je komparativna komponenta i ranije obilježavala predavanja iz ustavnog prava na svim američkim sveučilištima ta se je komparativnost ostvarivala na poseban način. Naime, predavači ustavnog prava najčešće su komparativnu metodu koristili kako bi uspoređivali način kako su Ustav SAD razumjeli ranije generacije sudaca Vrhovnog suda s načinom njegovih suvremenih interpretatora. Jer, ustavne se vrednote ne tumače na isti način. Njih različito tumače Kongres, Predsjednik, sudstvo, i američki narod posebno, a da se ne govori o razlikama koje postoje o tumačenju ustavnog prava na razini federacije i na razinama članica američke federacije. S vremenom se je postupno širila i svijest o korisnim mogućnostima

koje otvara komparativni pogled u politiku i pravo stranih država. U tom smislu jedan od posljednjih posebno vrijednih doprinosa komparativizma američkom ustavnom pravu predstavlja i knjiga “Global perspectives on Constitutional Law”.

Knjiga sadrži predgovor (p. vi), popis suradnika (p. viii) te priloge šesnaest uglednih autora ustavnopravnih komparativista. Tako **M.C. Dorf** piše o apstraktnom i konkretnom sudbenom nadzoru (*Abstract and Concrete Review*, p. 3-14), **J. Resnik** o neovisnosti sudstva (*Judicial Independence*, p. 15-33), **D. Halberstam** o federalnim ovlastima i principu subsidiarnosti (*Federal Powers and the Principle of Subsidiarity*, p. 34-47), **L.P. Claus** o diobi vlasti i parlamentarnom sustavu (*Separation of Powers and Parliamentary Government*, p. 48-58), **G.S. Alexander** o vlasničkim pravima (*Property Rights*, p. 59-72), **R. Rao** o pravima povezanim uz abortus (*Abortion Rights*, p. 73-87), **A.K. Wing** o sudbenom nadzoru zakona s rasnom problematikom (*Review of Laws Having Racially Disparate Impacts*, p. 88-101), **A. Bhagwat** o afirmativnim tužbama i benignoj diskriminaciji (*Affirmative Action and Benign Discrimination*, p. 1102-115), **N.D. Hunter** o diskriminaciji po osnovi seksualne orijentacije (*Discrimination on the basis of Sexual Orientation*, p. 116-129), **V.C. Jackson** o sudbenom nadzoru zakona koji utječu na nejednakost po osnovi spola (*Review of Laws Having a Disparate Impact Based on Gender*, p. 130-145), **S.C. Grey** o slobodi govora i poticaju na nasilje ili nezakonito ponašanje (*Free Speech and the Incitement of Violence or Unlawful Behaviour: Statutes Not Specifically Directed at Speech*, p. 166-180), **M. Rosenfeld** o regulaciji govora mržnje (*Regulation of Hate Speech*, p. 181-197), **R. L. Hasen** o reguliranju financiranja izborne kampanje (*Regulation of Hate Speech*, p. 198-213), **A.E. Brownstein** o slobodi vjeroispovijesti (*Religious Freedom*, p. 214-227), te **F.I. Michelman** o doktrini državne radnje (*The State Action Doctrine*, p. 228-240). Knjiga sadrži popis sudskih odluka (p. 241-244) te indeks (245-246).

Raspon tema u ovoj “čitanci” je impresivan. Autori su se fokusirali na sve one teme i pitanja za koje su priređivači uvjereni da predstavljaju posebnu vrijednost – u smislu razumijevanja oblika konstitucionalizma i specificiranja ustavnog prava SAD. Pojedina poglavlja su organizirana na način koji inače obilježava temeljni pristup svakog pravnog udžbenika u SAD. To jednostavno znači da se nakon uvodnih napomena u tekstu svakog poglavlja navode strani materijalni od primarnog značaja za pojedina ustavnopravna pitanja, dok se tekst zaključuje bilješkama i komentarima kojima je svrha potaknuti čitatelja da preispita vlastito razumijevanje američkog materijala, ali sada u svijetlu alternativa koje nude drugi sustavi. Autori su u svakom poglavlju nastojali iskoristiti što je više moguće izravnog pravnog teksta – sudske odluke, ustavne, zakonske ili ugovorne odredbe, historijske dokumente i tome slično. To je zbog toga jer takav materijal omogućuje nastavnicima maksimalnu fleksibilnost u podučavanju, a studentima vlastite usporedbe i generalizacije. Naravno, između pojedinih poglavlja postoje stilske razlike što je vrijednost po sebi što opet pokazuje da se je i inozemni (ne-američki) materijal mogao iskoristiti na niz načina kako bi osvijetlio američku doktrinu.

Posebnu pažnju u ovome zborniku zaslužuje jedna “metodološka” napomena: pojedina se poglavlja u potpunosti fokusiraju na domaće američko ustavno pravo, dok se druga pak u najvećoj mjeri odnose na materijale aktera međunarodnopravnih ugovora, poput ECJ ili ECHR-a. A da se nacionalno i ugovorno pravo razlikuje po više osnova mogu se zorno osvjedočiti i svi oni koji se budu služili ovom knjigom. U svakom slučaju autori pojedinih poglavlja predstavljaju grupu talentiranih i kompetentnih pravnih pisaca koji do u tančine poznaju materiju o kojoj pišu. Sakupljeni na jednom mjestu proizveli su knjigu koja na najbolji mogući način reflektira ideološku, demografsku i eksperimentalnu različitost koja na poseban način karakterizira suvremenu elitu profesora i znanstvenika američkog ustavnog prava.